

ha jó társaságra vágysz
Stúdió K Színház
Ráday utca 32.

www.studiokszinhaz.hu

Bemutató: 2009. november 26-án, csütörtök este fél 8-kor!

Thomas Bernhard:
A színházcsináló
tragikomédia

Szereplők:

Bruscon – aki a Burgtheater-ben Faustot, Zürichben pedig Mefisztót játszotta –
Tamási Zoltán

Caribaldi – a vendéglős – **Elek Ferenc**

Matild – a vendéglős felesége – **Homonnai Katalin**

Fény – hang: **Fodor Gergely**

Díszlet – jelmez – rendező: **Tamási Zoltán**

*„Mindent elnyel itt a nedvesség. Minden összeesküdött az emberi hang instrumentuma ellen.
Többé-kevésbé teremtési komédia, hogy azt ne mondjam, az évszázad műve.*

*Egyetlen totális világkomédia, grandiózus világtréfa, komédiakalapács, világot a sarkaiból
kiforgató gyomorszájon vágó komédiaszörnyeteg.”*

A rádióból Mozart Requiemjéből hallunk egy részletet. Caribaldi, a vendéglős székeket, asztalokat rendezget¹ vendéglőjében, kialakítja a nézőteret, dudorászik, időnként furcsán köhög, átugorja a megbotlót, az asztal mögé rak egy széket, kis cirkuszi mutatvánnyal kicseréli egy karfás székre, kiles az ajtón, felszerel egy reflektort, bekapcsolja, a rádió kikapcsol², lekapcsolja a lámpát, kinyitja az ablakot, aztán egy legyet hajkurászva elhasal a színpadon. Felesége, Matild foteljában ülve elszenderedik a konyhában. Mozdulatlanság. Távoli disznóröfögés. Aztán mennydörgés. A világítás akadozik. Bruscon egy utazóládát húzva maga után, kalapban, bokáig érő kabátban megjelenik, arca előtt egy villanykörte lóg, leporolja magáról az út porát, tesz néhány lépést, körülnéz. A villanykörte kiég.

BRUSCON: Mintha csak sejtettem volna. No igen, mintha megállt volna az idő.

Mintha nem tudták volna, hogy ma ide érkezem. Vigasztalan. Abszolút kulturálatlanság. Az én fergeteges komédiám, a Farkastörvények³, avagy a minket körülölelő világ profán árulása. ebben a... porfészekben?

CARIBALDI: Utzbach. *(Kezet fogna.)*

BRUSCON: Utzbach, no persze. Tükör? *(A vendéglős tétován az ablakra mutat, Bruscon megnézi magát benne)* Micsoda fülleltség. Zivatar előtti fülleltség. És por! A por a művészet⁴ legnagyobb ellensége. A színpad deszkák réseiből felszálló por. Mikor esténként megmosakszom, olyan fekete lesz a fürdővíz, mintha talán nem is a színpad művésze, hanem valami tárnalakó, mocskos szénbányász lennék. A színpadon ugrálni, döngetni a hajópadlót. Az ilyesmit már rég be kellett volna tiltani. És az a sok beszéd. Minél kevesebb szöveg és minél kevesebb mozgás. Ez az igazi művészet lényege. Hát nincs itt maguknak még egy székük se? *(A vendéglős a*

---

¹ egyszercsak

² szokásos?

³ búcsú

⁴ bölcsesség

Bruscon számára kikészített székre mutat) Az isten szerelmére, hát ezen öt perc múlva gerincsorvadásban elpusztulok. Nincs valami kényelmesebb ülőalkalmatosságuk? Az egész élet, egyetlen nagy megszágyenyülés. **(A vendéglős, a szűk ajtónyílás miatt, némi körülményeskedéssel behozza a fotelt, Bruscon leül)** Szeretnék megebédelni. **(Leveszi a kalapját)** Milyük van? A metélttésztalesves az egyetlen, amit meg tudok enni egy ilyen helyen.

CARIBALDI: Metélttésztalesves. Természetesen. **(Kifelé indul, hogy leadja a rendelést, és viszi a karosszéket Matildnak.)**

BRUSCON: **(Utána kiált)** De ne legyen túl zsíros! **(Magában)** Folyton ezek az óriási zsírcseppek a levesben. Még a metélttésztalesvesben is. A **vidék üli diadalát**⁵. **(A vendéglős visszajön, Bruscon zsebkendőjével a homlokát törli)** Gaspoltshofenben hatalmas sikerem volt. Grandiózus. És az előadás után... az a szerető vendéglátás. Pazar lakoma, jéghideg, minőségi házi sör, aztán frissen vetett ágy lószőr párnával. Itt le se lehet dőlni sehová. Lószőr párnáról pedig ne is álmodjak, nem igaz? **(A vendéglőst méregeti)** Van maguknak sörük?

CARIBALDI: Természetesen. Frissen csapolt minőségi házi sör.

BRUSCON: Akkor mire vár? Hozzon nekem egy kancsó házi sört. Hozzon hozzá citromot és egy kanalat is! Meg egy vodkát! **(A vendéglős kimegy, Bruscon áthúzza a fotelt a másik oldalra)** Micsoda mocskos porfészek. **(A vendéglős visszajön a kancsó sörrel, vodkával, citromlével, de az asztal túl messze került, nincs hová letennie tálcáját.)** Hány lakos, mit mondott?

CARIBALDI: Kétszáznyolcvan.

BRUSCON: **Kétszáznyolcvan**⁶? Törpeköztség. **(Zsebkendőjével homlokát törölgeti)** Hogy mi minden létezik. Gaspoltshofenben csak nézőből legalább ennyi volt. Valósággal tomboló tapsvihár. Ha tudtam volna, hogy ennek a... ennek a...

CARIBALDI: Utzbach.

BRUSCON: Hogy ennek az Utzbachnak csak kétszáznyolcvan lakosa van! **(A vendéglős Bruscon elé tartja a tálcát.)** Gondolom mind öreg emberek, akik se nem látnak, se nem hallanak, a színházat nem értik és nem is érdekli őket. **(Sört tölt magának, citromlevet, vodkát önt hozzá)** Kanál? Nem hozott kanalat! **Micsoda figyelmetlenség**⁷. Dekoncentrálttság. **(A vendéglős kanálért megy, tálcáját az asztalra teszi.)** Csoda lenne itt egy lószőr párna. Csoda. **(Feláll, tesz néhány lépést, a színpadot méricskéli)** Pici. Törpeköztség. **(A vendéglős visszajön, áll a kanállal.)** Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulása. Az emberiség komédiája. **(Széttárja a karját)** Micsoda bámulatos forgatag. Mindez gyakorlatilag egyetlen szereplővel.

⁵ rátalálás

⁶ kb így gesztus

⁷ ne magadnak! Ferit kell nézni, tipológia

Egyetlen kevésszavú, búskomor bohóc, amolyan tréfacsináló személyes varázsa nyugózi le a közönséget. A lehető legegyszerűbb eszközökkel. Semmi hektikus hókuszpókusz. *(Elveszi a kanalat, visszaiül, maga elé húzza az asztalt.)* Az egész turnén metélttésztaleszen élek. Gaspoltshofenben egész rendkívüli volt. Semmi zsírcsepp. *(A sörhabot akkurátusan eltávolítja, majd a padlóra csapja)* Tegye fel az utazóládám! *(A vendéglős engedelmeskedik Bruscon utasításainak)* Nem oda! Kicsit kijebb! Oldalra! Nem jó! Hozza ide! Igen. Itt jó lesz. Pillanatnyilag legalábbis. **Segítenie kell nekem este.**⁸ Fel kell húznia a függönyt. Ehhez persze előbb fel kell raknia. *(A vendéglős most veszi észre, hogy az ő függönye leszakadt.)* Maguknak, gondolom nincs, de én hoztam. Minden turnéra hozok magammal függönyt. *(A fotellal hátrafordul. Hadarva.)* Mindkét oldalra, azonos magasságban, úgy jó három méterre, körülbelül ide, lyukat kell ütnie a falba, aztán csavarjon bele egy-egy kampót. A kampó nem probléma, ugye? Nem, nincs szükség rá, hogy órák múlva előkerüljön a hírrel, hogy az egész megye kampóhiányban szenved. *(Az ablakban egyik meglazult fogát vizsgálja)* Hoztam kampót is. Speciális kampók. Minden faltípusba, legyen az a legocsmányabb akár, bele lehet verni. Vannak takarófüggönyeim is, amelyek abszolút befednek minden ablakot. Költségtétel összesen nyolcvanezer. Speciális függönyök, speciális kampók. A színház rengeteg speciális dolgot használ, aminek sehol máshol nincs semmi értelme. Én azonban semmi olyasmit nem használok, aminek nincs értelme. Tessék! *(A vendéglős mintha nem értené)* **Micsoda figyelem**⁹, micsoda koncentráció. Nem is tudom, mikor talákoztam utoljára ilyen kitartó érdeklődéssel. Lásson hozzá! *(A vendéglős a ládához lép, lassan felemeli a fedelét.)* Én ebben a ládában hordom az egész életemet. Kellékek, jelmezek, példányok, plakátok. Zsúfolásig van tömve aszott ötletekkel, megpenészedett dramaturgokkal, kiégett, alkohalmámorba fulladt színészekkel. Ez a láda áporodott kriptahangulatot és tömény szeszszagot áraszt. Aki kinyitja, a színház legsötétebb szellemeit engedi szabadon. **Baromfi udvar lármája**¹⁰. *(A vendéglős villámgyorsan kikapja a kampókat és függönyöket a ládából, és lecsapja a fedelét. Csönd.)* A függöny kardinális kérdés. A függönynek fel kell gördülnie, különben még azt hiszik, hogy csak úgy besétáltam az utcáról, hogy merő véletlenségből keveredtem a színpadra. És a világítás. Van maguknál világítás? Akár egy darab reflektor is? Nem nagyon, úgy látom.

CARIBALDI: Van. *(Felkapcsolja a reflektort, a létra felé indul, ekkor a reflektor kiég.)*

BRUSCON: Nincs, természetesen. De legalább sötétet tudnak csinálni. Az is fontos. Az előadás végén minden sötétbe borul. Egy adott jelre, minden

⁸ képes lesz rá? lásd. később HK

⁹ kvázi dicséret

¹⁰ Feri az ő fülével hallja

lámpát le kell kapcsolnia. Megértette. Ez nagyon fontos a komédiámban, ami valójában tragédia, de ezt csak kevesen érzékelik. Minden dolog természete, hogy nem az, ami. **(Fellépne a létrán, ám annak foka eltörik alatta.)** Talán Gaspoltshofenben. Ott igen. Ott értették a komédiámat. A Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulását. Ott ragyogott az előadás sötét tónusa. Csillogtak a legfinomabb mélyrétegek. Ott nem nevettek a komédiámon, ami egyébként a második legrosszabb dolog, ami egy komédiával történhet. Minden lámpát, még a vészvilágítást is ki kell kapcsolni. A tűzoltók mindig akadékoskodnak a vészvilágítás miatt, de idáig még mindenütt eloltották. Még a legostobább helyeken is. Menjen el a tűzoltóparancsnokhoz és mondja meg neki, hogy a vészvilágítást ki kell kapcsolni. Mondja meg neki, hogy én Bruscon vagyok, aki a Burgtheater-ben Faustot, Zürichben pedig Mefisztót játszotta. **(A vendéglős leejti a kezében lévő szerszámokat.)** A tűzoltók csökönyösek. Nem engedélyezik a színpadi dohányzást, és ha az ember meg akar gyújtani egy gyertyát, kérvényt kell benyújtani nekik az Országos Tűzvédelmi Parancsnokságra. **(A vendéglős másik létrát támaszt a falnak, függönnyel a kezében áll, tanulmányozza.)** Indokolatlanul sok időt töltök azzal, hogy ilyen kérvényeket írok, engedélyek után rohangálok, a bürokrácia útvesztőjében bolyongok. Pedig statisztika bizonyítja, hogy a tűzoltók évente több bajt csinálnak, mint bárki más. Ha kigyullad egy épület, akkor azt a tűzoltók semmisítik meg végképp. A tűzoltók az ember legbékésebbnek induló fellépését is tönkre tudják tenni az akadékoskodásukkal. Ezt persze bárki tönkre tudja tenni.

Képtelenség, hogy¹¹ mi mindennel kell foglalkoznia annak, aki egy előadást akar létrehozni, és főleg képtelenség, hogy közben véletlenül sem találkozunk olyannal, aki ne tépné azonnal ízekre az ember idegeit. Költségvetés, elszámolás, kérvények, folyamodványok, anyagbeszerzés, anyagmegmunkálás, tűzvédelmi előírások. Mit érdekelnek engem a tűzvédelmi előírások, vagy mit keresek én egy mocskos tűzifatelepen bűdös kóbor kutyák társaságában? Mert két szál vasgerendát, amit kerestem, azt nem találtam, csak egy dülledtszemű favágót. Mondanom sem kell. Az előadás végén tökéletes sötétségnek kell lennie. Ha nincs abszolút sötétség a Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulása agyon van ütve. **(A vendéglős alól kicsúszik a létra.)** Ez a favágó semmit sem értett abból, amit magyaráztam neki. Mindenhol csak arroganciával, értetlenséggel és felfoghatatlan fafejűséggel találkozunk. **(A vendéglős megindul felfelé a létrán, Bruscon kigombolja az ingét.)** Ez a fülledtség. **(Merőn bámulja az ablakot. A vendéglős lemászik a létráról, kinyitja az ablakot, aztán**

¹¹ ez a csoda, amelyre most jövök rá

visszamaszik.) És ez az undorító **bűz**¹². Miért kell errefelé minden vendéglőt éppen egy disznóhizlalda mellé építeni? Micsoda perverzitás. ***(A vendéglős lemászik a létráról, becsukja az ablakot, visszamaszik.)*** Mondhatom, más sincs errefelé, mint disznóhizlaldák *(Nyög)* és templomok *(Nyög)* és fasiszták. *(Hátradől és lehunyja a szemét)* Ez a borzalmas hátfájás. Már ülni sem tudok. Ugye nem okoznék túl nagy problémát, ha kérnék egy lószőr párnát? ***(Vendéglős lemászik a létráról, kimegy, felesége alól kihúzza az ülőpárnát. Bruscon kényelmetlenül fészkelődik)*** Ha nem engedik meg, hogy lekapcsoljuk a vészvilágítást, nem játszom. ***(Fellép a színpadra.)*** Ez a helység Isten büntetése. Azt gondoljuk, csak turnéra megyünk, de valójában csapdába lépünk. Ezért játszottam a Burgtheater-ben Faustot, Zürichben pedig Mefisztót? Ha tiszta fejjel gondolkodunk, meg kell ölnünk magunkat. Borzalmas. ***(Zsebkendőjével a cipőjét fényesíti, észbe kap, másik zsebéből egy cipőrongyot vesz elő, cipőjét fényesíti, majd fekete foltot maszatoz vele az orrára, ekkor leesik a kalapja, mikor lehajol érte, kicsit előrébb rúgja, így elvétí, aztán megismétli az előbbi játékot, közben visszajön a vendéglős kezében a párnával)*** „Hoppá, bocsásson meg, **excellenciás uram!**” ***(Visszaül, Caribaldi viszi utána a párnát. A párnát vizsgálja.)*** Nem, nem lószőr. Természetesen. És bármivel is legyen kitömve, nem egyenletes az anyageloszlás benne. Természetesen. **Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulása.**¹³ Többé-kevésbé társalgási komédia, hogy azt ne mondjam, az évszázad műve. Talán kicsit mégis többet beszélnek benne, mint azt kezdetben gondoltam, de ahhoz, hogy a komédiám teljes mélységében kibontakozhasson, idő kell. Ez világos. ***(A párnát a dereka alá téve visszaül a fotelba. Maga mögé néz a párnára.)*** A huzatja pedig ízléstelen. Természetesen. ***(Leejtí a kalapját, lehajolva érte, beveri a fejét az asztalba)*** Szóművészet. Gondolathalmaz. Ami az olcsó viccet sem veti meg. ***(A vendéglős nem tudja eldönteni, nevéssen-e, végül elkezd felszerelni az első kampót.)*** Elvégre a színház nem száraz filozófia, hanem elsősorban szórakoztató művészet. Olvasott róla? Csupa badarság, mint minden az újságokban. Az inkompetencia firkászai. Sorjában elmesélik a színpadi történéseket, körülírják, hogy nézett ki a díszlet, sorra veszik, az egyes karaktereket, de azt, hogy az évszázad előadásában, minden idők egyik legnagyobb színészét látták volna, az istennek sem akarják leírni. Rólam természetesen már írtak ilyesmit. Utaltak rá. De ezek kivételes esetek. Észrevette, hogy kiürült a kancsó? Érdekes, hogy éppen a vendéglősök a legfigyelmetlenebbek. ***(A vendéglős kifele indul a kancsóval.)*** És hozzon még egy vodkát, és kérdezze meg a szakácsot, hogy áll a

¹² megcsapja? – előbb a szag? gyorsabb a szöveg

¹³ héjanász az avaron

metélttésztalevessel! *(Az emelvény padlóját vizsgálja.)* Csak le ne szakadjon alattam. Ez a párna... Borzalmas. Az élet egyetlen tortúrafolyam, aki ezt nem érti, és a sekélyességet nem teszi fájó tényé, az nem értett meg semmit. *(A vendéglős visszajön a tele kancsóval, a vodkával, és egy kistányérral, Bruscon pátossal ordít)* „Ó, te magasságos! Ami itt folyik, uraim, az borzalmas!” *(A vendéglős csaknem elejti a tálcát, Bruscon a homlokát törli, aztán ellenőrzi, hogy a megfelelő rongyot használta-e. Visszaül.)* Tudta, hogy ez a deszka¹⁴ életveszélyes? Korhadt és mállik. Tudja maga, mennyi sérülést szereztem én már a színházakban mások felelőtlensége, gondatlansága és nemtörődömsége miatt? Senki nem törődik a színházra felesküdt színészek testi épségével. *(A vendéglős elétartja a kistányért, ám Bruscon ismét a padlóra csapja a sörhabot. A vendéglős folytatja a függöny felrakását.)* A színház az egyik legveszélyesebb üzem. És a legbizonytalanabb, a legkiszámíthatatlanabb is. Ha elvállal az ember egy munkát, akkor azt biztos elhalasztják, később pedig megbukik. Az az előadás viszont, amit emiatt lemondunk, évekig megy a legnagyobb kasszasikerrel. A legidegtépőbb foglalkozás ez a világon. *(A tükörben nézi magát, homlokát törli.)* Pokoli nehéz ezt csinálni. A színház és minden, ami összefügg vele, valójában roppant ideg feszültség. A színház olyan, mint a nadrágpróbálás¹⁵ egy áruházi próbafülkében. Nadrágpróbálás közben mindig fulladásos rohamok gyötörnek. Hiszen gyakran hét vagy nyolc nadrágot is felpróbálunk. A próbafülkék szűkek és nincs bennük levegő. És minden alkalommal úgy éreztem, hogy rögtön megüt a guta. Ám az üzletvezetők célja éppen az, hogy a legörültebb nadrágpróbálási hajszába üzzék klienseiket. Az emberek bemennek egy nadrágkereskedésbe, csak egy könnyű, nyári nadrágot vásárolnának, és elkezdenek nadrágokat felpróbálni, és csak próbálnak, próbálnak és próbálnak, és hirtelen megüti őket a guta. A ruhaáruház-próbafulke guta nagyon gyakori jelenség. Sohasem szabad minden kontrollt veszelve, ész nélkül nadrágpróbálni, mert az, könnyen végzetes lehet. Tegye fel az utazóládámat. *(A vendéglős kissé viszolyogva engedelmeskedik Bruscon utasításainak.)* Nem, nem oda! Hátrább! Nem jó! Hozza ide! Ne nyúljon hozzá! *(A vendéglős átrakja a létrát a másik oldalra és elkezd felszerelni a másik kampót.)* Egyetlen totális világkomédia, grandiózus világtréfa, komédiakalapács, világot a sarkaiból kiforgató, gyomorszájon vágó komédiaszörnyeteg. Minden fennhéjázás és duhajkodás nélkül. Ha a vészvilágítást nem kapcsolják ki, nem játszom. *(A vendéglős leejti a kampót,*

¹⁴ szakértelem és tapasztalat

¹⁵ ezt biztos érteni fogja

ügyetlenkedve lehajol érte.) Micsoda alakok, ezek a tűzoltóparancsnokok. Nevetséges. Ebben a...

CARIBALDI: Utzbach.

BRUSCON: A komédiám végén sötétnek kell lennie. Ez eddig még sehol sem volt vita tárgya. Minden fény, természetesen a vészfény is, végül teljesen kialszik. Ez a feltétele, hogy ne forduljon minden addigi történés értelme az ellenkezőjére. *(A vendéglős megcsúszik, és egy pillanatra fejfelé lóg a létrán.)* Remélem nem szakad be alattam ez a padló. Nem szeretnék emiatt nevetségessé válni. Ez borzasztó kínos lenne. Az ilyesminek nincs helye az én komédiámban. *(A vendéglős folytatja a függöny felhelyezését.)* Csak nagyon kevesen képesek a színház minden területén jelentőset alkotni. Manapság lenézik azokat, akik nem csak eljátszani képesek egy színdarabot, de megrendezni, sőt megírni is. **Páratlan érzék kell¹⁶** ahhoz, hogy valaki a semmiből létrehozzon egy műalkotást, aztán minden részletét, tökéletes egységben életre lehelje. Mások nem képesek felfogni a tehetségek ilyen sokoldalú együttállását, ezért értetlenség, lenézés és megvetés az ilyen egyedülálló emberek osztályrésze.

Régebben persze egy gyönyörű társulatot működtettem. Felfoghatatlan mennyiségű energiát öltem bele, és végül teljesen értelmetlenül. A színház nap, mint nap vödörrel méri ránk a szart, és csak apró cseppekben hozzá a tisztálkodó vizet. Aki egészségesen kerül erre a pályára, az rövid időn belül biztosan felkötöti magát. Vagy gyorsan megtanulja, hogy egészséges szemlélettel itt semmire sem megy. Egészséges szemlélettel persze nemigen kerül senki erre a pályára. Minimum torz, ferde és lelki nyomorék mindenki. Egy társulatot működtetni tökéletesen reménytelen vállalkozás. Amit nem saját maga végez el az ember egy ilyen társulatban, az teljesen el van rontva. Az félreértett, elhibázott, értékelhetetlen, vagy meg sem születik. Ezért aztán manapság minden szerepet magam játszom, amennyire ez csak lehetséges. Ha a Burgtheater-ben maradtam volna, eltiportak volna, vagy belefulladásra volna az intrikákba, vagy magamtól pusztultam volna el. A Burgtheater egy gigantikus gépezet, minden részfeladatra adott szakemberek tucatja felügyel, és az ember – mivel az események alakulásába szinte semmilyen befolyása nincs – pillanatok alatt az anyagon kívül reked. Az ügy valahogy csak a rendező ügye marad, aki csellel, gánccsal, de átpasszírozza a legostobább elképzeléseit is. Az úgynevezett alkotóközösségek pedig eleve hazugságra épülnek, hiszen minden pontosan ugyanígy működik, kivéve talán, hogy díszítők hiányában a díszletelemek cipelésével az ember közelebb kerülhet az anyaghoz. A színészek megpróbálnak mindent pontosan végrehajtani,

---

¹⁶ technológia

hogy a rendezőnek jó legyen. Ez azonban nekik leggyakrabban nemigen jó. Engem például sohasem érdekelt, hogy eljátsszam ezt, vagy azt a szerepet, hiszen még véletlen sem játszhattam el úgy semmit, ahogy mondhattam volna is valamit. A Burgtheater halálos unalom és roppant idegfeszültség. Állandóan eljátszani ugyanazt a szerepet. Más, más darabokban persze. Hajszolódni egyik fellépéstől a másikig, mindig a tetőponton lenni. Nap, mint nap. De a legörjítőbb egyáltalán nem játszani. Ha egy ilyen kvalitás mozdulatlanságra és jelentéktelenségre van ítélve. Az a legijesztőbb. Ezeket képeznek ki, de végül csak egyet csodálunk. Nekem magamnak szomorú gyerekkorom volt. *(Belegondol, hosszú csend.)*

CARIBALDI: *(Hosszú csend után.)* Én magam asztmás vagyok, és tériszonyom van. *(A függöny felkerül. Csend. Remegő lábakkal lecsúszik a létráról.)*

BRUSCON: *(Mindketten a függönyben gyönyörködnek.)* A darabom eszméje már Le Havre-ben megvolt. Ott ismerkedtem meg a feleségemmel. *(Átöleli a vendéglőst, aki viszonzná ezt, de mozdulata félbemarad.)* Amolyan tengerparti ismeretség. Tökéletesen rossz helyre tekerte azt a kampót. **Félreértés. Mindent félreértünk¹⁷**. Az élet félreértések láncolata. Az időnk legnagyobb hányadát a félreértésekből adódó hibák kijavítására fordítjuk. Tökéletesen rosszul rakta fel ezt a függönnyt, és fordítva.

A színház csak kivételes, kitüntetett pillanatokban lehet mindenkinek jó. A legtöbb színész életében egyszer sem adatik ilyen pillanat. Nekem természetesen adódott. Amikor a Burgtheater-ben Faustot, vagy amikor Zürichben Mefisztót játszottam, de ezek annyira kivételes esetek, hogy jobb, ha nem hánytorgatjuk fel unos-untalan. *(A vendéglőst az utazóládára ülteti.)* Úgynevezett hatalmasságok. Tűzoltóparancsnokok. Gaspoltshofenben nem voltak nehézségeim. Mondja meg a tűzoltóparancsnoknak, hogy csak néhány percről van szó. Néhány sorsdöntő percről. Mondja meg neki, hogy ha a színdarabom végén nincs abszolút sötét, tönkre van téve minden. Nincs kedvem tűzoltóparancsnokokkal vitatkozni. Néhány perc vészvilágítás nélkül. Egyezzen bele! Abszurd törvényekkel megkeserítik az egész világot. A legeldugottabb zugáig. Hisz ebben az undok porfészekben még tűz sincs. Soha nem is volt itt tűz. Hogyan is törhetne ki tűzvész itt. Ugyan. Vagy mintha nem lenne nagyobb probléma, minthogy néhány utzbachi rokkantnyugdijas porig ég egy disznóhizlalda tövébe épült bűdös kocsmában. Nevetséges. Ragaszkodni öt perc vészfényhez. Mondja meg neki, hogy díjtalan tiszteletjegyet kap a családja.

CARIBALDI: A tűzoltóparancsnoknak már nincs családja.

BRUSCON: *(Elmerengve.)* Nincs?

---

¹⁷ sorsközösség

CARIBALDI: Kirándulni mentek **Haagba**,¹⁸ vihar támadt, egy **bükkfa alá álltak**, beléjük csapott a villám és mindnyájan szörnyethaltak, kivéve a tűzoltót, aki különben bodnár.

BRUSCON: Akkor mondja meg a bodnárnak, hogy kap egy példányt a darabomból, dedikálva. (*Csend.*) Nézőtér? Hová akarja ültetni a nézőket? A földre? (*A vendéglős a fejét vakarja. Elkezdi áthordani a székeket.*) **Vihar támadt. Micsoda erőteljes művészi hatás. Micsoda metafora.**¹⁹ Kár, hogy közhely. Mennydörgés, vihar, színházi közhelyek. Óvakodnunk kell a közhelyektől, ugyanakkor szinte lehetetlen kikerülnünk. Folyton azon kapjuk magunkat, hogy a közhelyek csapdájába estünk. Megtalálnak és nem eresztenek. Hozza már nekem azt a metélttésztalevest! (*A vendéglős kifele indul, de megbotlik a megbotlóban, és valósággal kirepül*) Bájos kis hely, ezt reméltem idefele jövet. **Muskátlik az ablakban, ilyesmi. És ehelyett... amikor megláttam, csaknem elájultam. Hogy létezik ilyen, mint ez a...**

CARIBALDI: (*Visszajön.*) **Utzbach**²⁰. Még nincs kész.

BRUSCON: (*A vendéglős tovább hordja a székeket, Bruscon jön-megy utána.*)

Színészekkel közösen létrehozni egy műalkotást, elmerülni egy alkotófolyamatban teljességgel lehetetlen. Minden kínos lassúsággal, tévutakon keresztül araszol előre, és hogy minden közreműködő megtalálja a számára leoptimalisabb megoldást, szinte kivitelezhetetlen. Mindig van valaki, aki épp máshol tart, mást gondol, tökéletesen az ellenkező irányba indul a lehető legerőszakosabban, vagy ott sincs, amikor a legnagyobb szükség lenne rá, hogy ott legyen. Színészekkel boldogulni szinte képtelenség. Fogalmuk sincs semmiről. Nem mennek el a végsőig. Nem szállnak alá a színház poklába. Ellenállnak. Lusták. Mindent csak félszívvel csinálnak. Kelletlenül. Folyton magyaráznak valamit, vagy önérzetükben sértve bömbölnek végeérhetetlenül. Ehhez nem is kötél, hanem drótkötél idegekre van szükség. Mindenkit meg kellene kímélni a színészek világától, ez az igazság. Ha tudná, mit öltem bele, hogy megtanítsam őket a színjátszás legprimitívebb alapszabályaira. Minden elemi dolog egy örökkévalóságig tartó mártírium. Ha kimondjuk a villámcsapás szót, nyilvánvalóan tudnunk kell, mi az a villámcsapás, ez csak természetes. **Villámcsapás**²¹. Ez igazán magától értetődik. De nem ám, ha színészekről van szó. Beláthatatlanul hosszú ideig kell őket trenírozni, hogy akár csak a legegyszerűbb dolgot is megértsék. És mindez hatványozottan igaz, ha színésznőkről van szó. Katasztrófa. Nőkkel színházat csinálni, végzetes katasztrófa. Ha női szereplőt

¹⁸ nem most

¹⁹ ez az első kapcsolat

²⁰ szemrehányás legyen kifelé

²¹ próbáld elmagyarázni

foglalkoztatunk, akkor az úgyszólván olyan, mintha fékpofákat szereltünk volna az előadásra. Ámde, mire menne egy valamirevaló komédia színészek nélkül. Szükségünk van rájuk, ez az igazság, ha mégoly keserű is.

CARIBALDI: *(Elkészül a nézőtér. Leül az egyik székre.)* Maga játszott a Burgtheaterben?

BRUSCON: *(Kifakad. Caribaldit kergeti.)* A Burgtheatert és vele együtt minden színházat be kellene zárni. Egy közönséges, hegyes végű csákánnyal ízzéporrá kellene zúzni, be kellene pakolni, és expressz Mongóliába küldeni. Utánvét nélkül persze. Az összes színészt véglegesen elmeagyógyintézetbe kellene zárni, ahol a lehető legszeretetremlőbb módon ki kellene éheztetni őket. *(Megbotlik a megbotlóban, arrébb rúgja, leül. Caribaldi a színpad szélére ül, fulladozik, leesik a vérnyomása. Hanyattfekszik, lábait felemeli.)* A Burgtheater és a hozzá hasonló bolondokháza milliárdokba kerül az államnak, teljesen értelmetlenül kidobott milliárdokba. A színházigazgatók pedig a leg-magától-értetődőbb arroganciával követelik évről évre ezeket a milliárdokat. Az egész ország a színházigazgatók fennhéjázó tékozlása miatt vívja fulladásos haláltusáját. A színészekkel persze²² a végtelenségig szűkmarkúak. Egy életen át képesek pénzhányra hivatkozni. Miközben én még sohasem hallottam olyasmit, hogy egy igazgató kölcsönként volna levesre. Én azonban már egy doboz gyufára is kértem kölcsön. Gátlástalan, önző zsarnokok, akik percenként sárba tiporják, porig alázzák, és a végsőig kizsigerelik a színészeket. A színészek pedig, rettegve az elbocsátástól, alázatosan túrik a megaláztatásokat. Menekvésük csupán az alkohol, és az életfogytiglan tartó, elégedetlenkedő morgás, a büfépultot támasztva. Kifelé persze azt hangoztatják, hogy imádják a munkájukat, de ne dőljön be a képmutatásuknak. Valójában gyűlölik. A színház a legundorítóbb képmutatás. És maga sem szereti felszolgálni a sört. Maga is csak viszolyogva szolgál fel.²³ Minden, ami történik, csak viszolyogva történik. Az élet, a létezés viszolyogtató. Az igazság az, hogy én sem szeretem a színházat. Gyötrelem nekem a színház. A nézőnek is gyötrelem nézni. De hát csinálni kell. Magának is fel kell szolgálni. Nem lehet nem felszolgálni. Nem akarjuk az életet, de élni kell. *(Csönd, aztán felvillanyozódva.)* Egyszer még egy nagyszabású hatórás este keretében be kellene mutatni Shakespeare összes művét. Még utoljára. Talán. Egyetlen egybefacsart Shakespeare koncentrációt. Királyok, hadvezérek, tévelygő lelkek, aljas gyilkosok vérgőzös, pokoli kavalkádja. Borzalmak sűrítménye, viszályfolyam, ármány, árulás, könyörtelenség, kegyetlenség, kíméletlenség-ömlesztés. Hat végeérhetetlen borzalomóra. Aztán persze minden színházat

²² mérleg

²³ sorsközösség egymás mellett ülve, magának is...

végérvényesen egy búzólgó omladékká kellene rombolni. Tegye fel²⁴ végre a takarófüggönyt! (*A vendéglős felveszi a fekete takarófüggönyt, és az ablakra teríti. Hosszú csönd*) Percről percre kiesik a fejemből a szöveg. Évek óta játszom ugyanazt, mégis mindig elfelejtem. Örjítő. Maga persze nem tudja milyen²⁵ nehéz észben tartani egy ilyen darab szövegét. Persze én észben tudom tartani. Hogyne tudnám. Pontos tudom. Illetve, ha kell improvizálok. Nagyon kevesen képesek a helyes arányokat megtartva, a történet lényegéhez simulva, könnyedén improvizálni. A pontos szövegtudás elengedhetetlen, de még fontosabb, ha az ember nem tudja a szövegét. (*Cipő ronggyal fényesíti a cipőjét*) Ott kezdődnek az igazi izgalmak. Amikor egy hibátlan előadás szövete felfeslik, és előtör az élet²⁶ pokoli zűrzavara. Úgymond a hitelesség és természetesség oltárán olykor fel kell áldoznunk a pontos szövegtudást. Olykor változtatunk, rögtönözünk, hogy halálra ne unjuk magunkat a színpadon. A színészek azonban nem képesek improvizálni, nem tudnak mit kezdeni a váratlan helyzetekkel. Ezért aztán minden hanglejtést, minden mozdulatot gépiesen kigyakorolnak, miközben fogalmuk sincs róla, hogy mit játszanak. Borzasztó. (*Megtörli a homlokát*) Szükségem lesz egy női szereplőre. Kis szerep, de nagyon fontos. Keressen nekem egy nőt, lehetőleg csinost, aki képes hatvan percig nyugodtan megállni, aztán egy adott jelre megjelenni és három, összefüggő, egy gondolat köré csoportosított tagmondatot elmondani. Volt már a tűzoltóparancsnoknál? (*A vendéglős kifelé indul, de leszakítja az ablakról a takarófüggönyt*) Hova megy? Hiszen még fel sem tette a függönyöket!

CARIBALDI: Hoppá, bocsásson meg, excellenciás uram!²⁷ (*Visszamegy, és az ablak négy sarkához kezdi kötözni a függönyt.*)

BRUSCON: Ebben a teremben por van és nyirkosság egyszerre. Áporodott levegő és vihar előtti feszültség. Nyomasztó és unalmas feszültség. Ha van ilyen. (*Ellenőrzi a zsebeiben lévő rongyokat, és meglepetésére talál egy harmadikat*) Utzbachban minden lehetséges. Itt még a feszültség is lehet unalmas. Gaspoltshofenben súlya volt a szavaimnak, itt széthullik és összezsugorodik minden. Ez az ország lepusztult, lezüllött, ez az igazság. Nincs ebben a népben már semmi szeretnivaló. Bárhová kerülünk irigység, aljasság, idegengyűlölet, művészetgyűlölet. Gaspoltshofenben egészen mások a viszonyok. Nincs ez a disznóbűz. Nincs ez a trágyaártalom²⁸. Vendéglősnek lenni Utzbachban, micsoda élet. Itt nőtt fel, vagy beházasodott?

²⁴ mozgás és jut eszembe

²⁵ hivatkozás

²⁶ élet - színház

²⁷ visszahozza, de nincs mit

²⁸ ez nincs? akkor nincs poén

CARIBALDI: Beházasodtam, Bruscon úr.

BRUSCON: Beházasodott? És ugyan honnan házasodott be?

CARIBALDI: Gaspoltshofenből.

BRUSCON: Megőrült? Gaspoltshofenből egy nő miatt Utzbachba jönni? A nő képes elcsalni a férfit a legszebb vidékről a legocsmányabb odúba. Itt mindentől megbetegszik az ember, gusztustalan és korcs minden. Csüggesztő, lankasztó, porig sújtó. Miért jött Utzbachba?

CARIBALDI: Megélhetési gondjaim voltak Gaspoltshofenben.

BRUSCON: Megélhetési gondok. Ez a rémséges Utzbach volt a menekvés, ahol már másnap belehalnék a katolikus depresszióba. **(Körülnéz)** Ez az építészeti képtelenség, ez a falfürtelem, ez a mennyezetszörnyűség, ezek az undorító ajtók, ablakok, ez az abszolút izléstelenség, ez tette lehetővé önnek a további létezést? **(A vendéglős felrakja a takarófüggönyt)** Nem tudni, mi vagyunk-e örültek, vagy a világ. Vendéglősnek lenni Utzbachban minden idők legtotálisabb örülete, tisztelt uram. Lámpákat is hoztam. Gaspoltshofenben persze volt világítás. A legmodernebb technika, képzett világosítóval, de gondolom maguk nem is hallottak ilyesmiről. Egyet mindenképpen tegyen fel ide, erre az oldalra! **(Felpattan a reflektorral, mutatja a lámpa helyét, majd lejön, a lámpát átadja Caribaldinak.)** Hogy tarthat ennyi ideig egy metélttésztalevés elkészítése? Mintha bizony nem tudták volna, hogy ma érkezem. Utzbach. Rútság és disznóbűz. Itt megfulladunk, de ha kinyitjuk az ablakot, végünk van. Mikor etetik a disznókat?

CARIBALDI: Fél hatkor.

BRUSCON: Mattighofenben fél kilenckor etették a disznókat. Az éhes disznók szétröfögték az előadásomat. **(Az ablakhoz megy, Caribaldi felmászna a létrán, de nem sikerül.)** A disznóröfögés tönkretette az egész darabot. A tetőpontra mindent romba döntött a disznóröfögés. **(A vendéglős elveszíti az egyensúlyát, fenékre esik, beszakad alatta a színpad²⁹.)** Egyetlen előadás sem sikerül úgy, ahogy elterveztük. De azért tomboló siker fogadott, és ráadásként kaptam egy kerek sajtot. **(A színpad deszkák réseibe szorult Garibaldihoz lép.)** Én azonban undorodom a sajttól, így csak hurcolom magammal ezt az óriási sajtkarikát. Nincs szüksége egy húszkilós sajtkarikára? Egy vendéglősnek mindig szüksége van sajtra. Tízezerért a magáé. Ott van az utazóládámban. Vegye ki, adjon tízezret és viheti. **(Várja, hogy a vendéglős átadja a pénzt. A vendéglős kiszabadítja magát, és átadja a pénzt.)** A színészek nagyon keveset keresnek. **(A vendéglős előveszi a sajtot és az asztalra teszi, aztán visszatér a reflektor kérdéshez, kötelet keres az utazóládában, elkezd felcsörlőzni a lámpát. Bruscon nagy darabokat tör**

²⁹ beesni a színpadra, nem jajgat

le a sajtból, eszik.) Állandó létbizonytalanságban élnek. Persze amikor Faustot játszottam majdnem jól éltem, vagy amikor Mefisztót Zürichben, de ezek csak kivételes esetek. Valójában állandó anyagi nehézségek közepette élek. Egész életemben anyagi nehézségekkel küzdöttem. Ide is csak az anyagi nehézségek miatt vetődtem, gondolhatja. Remélem teltházunk lesz. Nézők nélkül a színház értelmét veszti. Különösen fizetőnézők nélkül. Színházzal foglalkozni mindig is abszurditás volt. Agyrém, ha őszinték vagyunk. A színházban minden hazug, hamis és ízléstelen, mivel a színészeknél ostobább emberek nincsenek. Talán csak a sportolók és a zenészek még ilyen ostobák. Náluk azonban a legnagyobb rend, fegyelem és koncentráció uralkodik. A színház ezzel szemben a legnagyobb káoszban működik. Csak a színház képes káoszban működni. A színházakban állandóan katasztrófahangulat uralkodik. A színház, tisztelt uram, maga a pokol. Mindez együttvéve egyetlen abszurditás és perverzitás, melynek már évezredek múltja van. **Remélem, nem akar a bevételből levonni a terembérré³⁰?** Őrjítő, amikor levonják a terembért. Amikor még a vendéglősök is a színészek akarnak meggazdagodni. Amikor a színésztől lenyúzzák még a terembért is. Gaspoltshofenben nem kértek terembért. Szó sem volt ilyesmiről. És természetesen vendégük voltam a sörre és a metéltésztalevesre is. Idáig még mindenhol kaptam metéltésztalevest, ha mégoly borzalmasat is. Mint például Mattighofenben. Az egész úszott a zsírban. Hogy hívják a szakácsot?

CARIBALDI: *(Odakötözi, rögzíti a reflektort.)* Szakácsnő. Matildnak. A feleségem a szakácsnő.

BRUSCON: Hát persze. Gondolhattam volna.

CARIBALDI: Az apja a legfoglalkoztatottabb pallér volt a megyében. Én magam Gaspoltshofenben, egy cirkuszban dolgoztam.

BRUSCON: **Mint kötélhányós?³¹**

CARIBALDI: Az állatokat gondoztam, de megbetegedtem, és anyagi nehézségeim támadtak. Asztmás vagyok, és tériszonyom van.

BRUSCON: Titokban megvetjük a színházat, és titokban gyűlöljük a közönséget is. Ha azt a gyengeelméjűséget, ami ebben a művészeti ágban uralkodik, tisztelt uram, összevetjük a nézők aljasságával, az örülethez és a tudatlansághoz érkezünk, tisztelt uram. A felesége furcsamód hallgatag. Egy röpké barátságos üdvözlés mindig jólesne a jövevénynek. Minél lejjebb megyünk a Duna mentén, annál barátságatlanabb a légkör. Feszült és barátságatlan, hogy ne mondjam embergyűlölő. Ne vonjon már kárpadra! Érdeklődj meg a feleségétől, mikor tálalhatja a metéltésztalevesemet! *(Vendéglős kimegy)*

³⁰ le akarja?

³¹ mi a vicc?

Mocsok és elviselhetetlen bűz. Borzalmas. **Bodnár!!!!** és tűzoltó. Micsoda komikus alakok. Ülnek a hatalom emeltyűinél. A külvilág, merő ostobaság és betegség. És ezek uralkodnak rajtunk. A beteg és nyomorék uralkodik a világon. Komédia ez. Gonosz megaláztatás.

CARIBALDI: *(Visszajön)* Hamarosan, Bruscon úr.

BRUSCON: Hamarosan? De hát ez képtelenség! Hogy történhet itt minden ilyen lassan? Ha én **ilyen lassan játszánám a szerepemet**, a nézők horkolása elnyomná a legvadabb disznóröfögést is. Hozzon addig még sört és vodkát! *(Caribaldi kiviszi a kancsót. A konyhában átöleli feleségét. Egy darabig így állnak.)* Ez a kép. Borzalmas. **Megöli a szellemet ez a terem.**³² *(A színpad végébe ül. Magába roskad.)* Persze itt mindegy, itt valahogy nem fűti az embert a küldetésstudat. Debilis férfiak, többé-kevésbé buta nők. Itt előadni a Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulását, többé-kevésbé annyi, mint disznók elé gyöngyöt szórní. Én mindig is elleneztem ezt a turnét. A feleségem erőltette. Izgalmas tájak, friss levegő, azt mondja. De hát mi van itt? Csak disznóbűz. Lemondani, mindent le kell mondani a jövőben. Azelőtt mindenhová elmentünk, most mindent le fogok mondani. Soha többé nem megyek el sehová. Láttunk, hallottunk, ismerünk mindent. Soha többet nem megyek sehová. Ez a szörnyű hátfájás. Folyton gyötörnek ezek a végzetes hátfájások, hogy meggörbülök a fájdalomtól. A feleségem is beteg. Fáj a feje, de szerintem az elméje. Elmebeteg. Az orvosok szerint persze meszesedik a nyakcsigolyája, de az orvostudománynak ehhez semmi köze. Az orvostudomány a szervek tudománya, nem pedig az emberé. *(Sörrel, vodkával a vendéglős visszajön)* Van esély a metéltésztalevesre?

CARIBALDI: A feleségem már készíti a metéltésztalevest.

BRUSCON: Hogyhogy már készíti? *(Földhöz vágja a poharát.)*

A metéltésztaleves elkészítése igazán nem egy ördöglakat. Ezeket az ocsmány képeket, le kell szedni. Ilyen ocsmány képek társaságában nem tudok játszani. *(Letépi a falról a képet és vadul hátra hajítja)* Hol vannak a plakátok? A Farkastörvények, avagy a minket körülölelő világ profán árulását hirdető plakátok? Az évszázad előadása, amelyben fellép Bruscon. A nagy Bruscon, aki a Burgtheater-ben Faustot, Zürichben pedig Mefisztót játszott! Egyetlen plakátot sem láttam sehol.

CARIBALDI: *(A színpad alól egy szórólappal teli dobozt húz elő)* Itt vannak, Bruscon úr!

BRUSCON: Ez elképesztő! Micsoda arcátlanság! Bárhová megyünk, kiderül, hogy tökéletes fásultságba és érdektelenségbe tompult helyre értünk. Akivel csak találkozunk, az analfabéta és fasiszta. Erdő helyett szeméttel. Utzbach egy összeesküvés minden ellen. A tehetséges ember ritka, mint seggluk az

³² az egészséget nézni körbe: ez a terem!

arcon, és akkor idevetődik Bruscon, aki a Burgtheater-ben Faustot, Zürichben pedig Mefisztót játszotta, és itt még a fellépés helyszínén sem hirdeti semmi ezt a különleges eseményt. Micsoda faragatlan otrombaság! Miféle bevételre lehet itt így számítani. **Még a nevemet is elírták**³³. Buscon. Kihagyták az r betűt. **(Levágja a szórólapokat, Caribaldi az asztal sarkához ül és javíthatni kezdi a szórólapokat.)** Micsoda arcátlanság. Jobb is, ha nem tették ki. Jobb is, ha szégyenükben egy poros sarokba dugták. Gaspolthofenben száz plakátot nyomtattak, és mindet ki is rakták. Küldje ide a feleségét, kicsit gyakorolnom kell vele szerepét! Memorizálnia kell a passzusát. Nincs más választásom. Megy az idő, és az ember abból főz, amilye van. Nem kétséges, hogy a felesége antitalentum, de nincs más választásom. Tegye félre azt a metéltésztalevest, és jöjjön ide!

CARIBALDI: **(Kikiált.)** Matild! **(Matild belép.)**

BRUSCON: Természetesen nem bízhatunk semmit a megérzésre, különösen az ön esetében nem. Ejtse le ezt a kalaptűt! És mondja: „Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.” De ne ordítson! Manapság folyton bömbölnek a komédiákban. Bárhová megyünk, folyton csak bömbölést hallunk.

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a...

BRUSCON: Egyfelől tiszta természetesség, másfelől a legmagasabb rendű műértés. „Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.”

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a...

BRUSCON: Nekem mondja! Én különös figura vagyok a maga szemében.

Idegenkedik tőlem, ugyanakkor izgatom is magát. Ezek a szörnyű hátfájások. *(A vendéglőshöz)* Masszírozza meg a hátam egy kicsit, különben képtelen leszek fellépni. **(Kéjes lassúsággal hasra fordul, és szétfolyik a fotelban. A vendéglős masszírozni kezdi)** Nos. Elejti a kalaptűt és beszél, de közben lesi a hatást. Meg kell osztania a figyelmét. Több dologra kell egyidejűleg figyelni. És mindig a rejtett, a mögöttes szándék az érdekes. Az a furcsa, hogy a valódi szándékot, nem kiteszük, hanem éppen elfedjük, ettől izgalmas. Persze van, amit határozottan meg kell mutatni. Például, ha egyetlen néző sem látja, hogy elejtett valamit, akkor minden további történés értelmetlen, ez világos. Azonkívül, minél többértelmű egy alakítás, annál izgalmasabb. A színház nem tűri az egyértelműségeket. Ön, tisztelt uram született masszázsművész. Ezeket mind tudnia kell egyfelől, másfelől teljesen figyelmen kívül kell hagynia. Bizonyára egy szót sem ért abból, amit mondok. Ne piszkálja az orrát!

³³ spét

MATILD: „Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.”

BRUSCON: Hiányzik az áhítat. Halkan, könnyedén és a legnagyobb áhítattal kell ezt mondani. Egyrészt pislákol magában valami, ha rám néz, másrészt, elhárítja, mert attól fél, bár ezzel tudatosan nincs tisztában, hogy ez a szenvedély nem más, mint ösztön, amit kizárólag a fajfenntartás mozgat. Ez a gondolat pedig, Schopenhauerhez vezet. Nem hiszem, hogy bármit fölfog abból, amit mondok. Semmi köze sincs a költészethez, maga a legnagyobb csalódásom!

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.

BRUSCON: (*Felcsattan.*) Micsoda gyönyörű szöveg, micsoda ragyogó passzus, és maga meg szétpiszkálja az egészet az orrával!³⁴ (*Tovább masszíroztatja magát.*) Meg kell tanulnia, hogy a színház kegyetlen, könyörtelen világ. Senkit és semmit sem kímél. A felebaráti szeretet, a kedvesség ismeretlen fogalmak a színházban. Ha egy színész alázatos, kedves, akkor gyalázatosan visszaélnék vele, ha pedig rendez az ember, kedvességgel semmire sem megy, a színészek kíméletlenül eltiporják. Viszont a kedvességet megmutatni a színpadon szintén teljességgel érdektelen valami. Ha viszont valakit könyörtelenül hátba szúrnak egy vasgerendával, az biztos, hogy nem rossz, valamint teljes mértékben összhangban van a színház normál napi működési terminológiájával. Halkan kezdje, de ne olyan halkan, hogy egy kukkot se értek belőle! Halkan, de kristálytisztán.

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.

BRUSCON: Tökéletes antitalentum. Minden mozdulatán, minden kimondott szaván látszik, hogy pallér volt az apja. Ez bizony lesújtó. Mindenkin meglátszik, mi volt az apja, csak az én gyerekeimen nem látszik, hogy az apjuk Bruscon, minden idők egyik legnagyobb színésze.

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.

BRUSCON: Maga szörnyen tehetségtelen. Reménytelenül tehetségtelen. Ezt a részt addig gyakoroljuk, míg valami elfogadható formát nem nyer. Nincs pardon.

MATILD: Meg kell kavarnom a levest.

BRUSCON: (*Felpattan*) Fogja be a száját! Vegye megtiszteltetésnek, hogy Brusconnal egy deszkára léphet és igyekezzen! Ne piszkálja az orrát! Micsoda nevetséges ötlet. Szétvakarozza a szöveget, és nem tud rendesen megállni sem. Kétségbeejtő életet élünk, a létezés rémületes. A

---

³⁴ ez jó. mert hivatkozik

tűzoltóparancsnok ragaszkodik az írott törvény minden szavához. Utzbach a végzetem. Gyakorolja a szövegét, mert maga a komédiám leggyengébb pontja, és **varrja meg az ingemet!**³⁵ Mindig elszakad. *(Leveszi az ingét.)*

MATILD: Leég a leves.

BRUSCON: Mi ez a proletár-polgári nagyzási hóbot, hogy nem varrja meg? A proletár-polgár ragaszkodik a luxushoz, és ez az, ami a tönk szélére juttat minket. Amikor mi beérjük egyszerű étkezéssel, akkor ők kínai szűzpecsenyét rendelnek, amikor mi másodosztályon utazunk, ők az első osztályon parádéznek. Amióta ezek a proletár polgárok, vagy polgár **proletárok uralkodnak a világon, bealkonyult a világnak.**³⁶

MATILD: Ha a szépség nincsen a birtokunkban és minden ízében beteg a szellemünk, a lelkünk mélyéig nincstelenek vagyunk.

BRUSCON: *(Pillanatnyi csend)* Azt ígérték, hogy felvirrad, de valójában bealkonyult neki. A férjével most világitópróbát tartunk, addig vegyen fel piros ruhát! *(Utazóládájából egy sárga ruhát vesz elő, és átadja Matildnak.)* Csinosnak kell lennie, ha ez lehetséges. És szóljon a kedves férjének, hogy hozzon valami innivalót, mert menten szomjan halok. *(A vendéglősöz)* Hozzon még sört és vodkát! Szomjan halok! Alig csinál valamit, amit csinál, kényszeredetten csinálja. Folyton valami betegséget színlel. Kerül minden munkát. Hisztérikus. Igen. Hurutkomédia. Asztmaszínház. Betegség tünetek egész tárházával rendelkezik. Miért nem hoz sört? Elfogyott? Ugyan, kérem! Minden energiáját színlelt betegségekbe fekteti. Micsoda vihar előtti fülledtség. Volt már a tűzoltóparancsnoknál.

CARIBALDI: Nem, **még nem voltam.**³⁷

BRUSCON: De hát miért nem? Hogy történhet itt minden ilyen lassan?

Megmondtam, hogy a vészvilágítás a legfontosabb. A komédiám semmiféle vészvilágítást nem bír el. Abszolút sötétség. Mondja meg a bodnárnak! Ez igazán nevetséges. Így ragaszkodni a vészvilágításhoz. Menjen már, ne vesztesse az időt! És hozzon sört, meg vodkát! *(A vendéglős kimegy, és leül a konyhában)* Hogy hívják a férjét?

MATILD: Caribaldinak. Egy cirkuszban kapta ezt a nevet.

BRUSCON: Milyen kellelten ember. Mindent el akar sumákolni. Sunyi és alattomos. Utálatos ember. Hozza végre azt a metélttésztalevest, az isten szerelmére! *(Matild kiszalad a levesért)* Micsoda illat. De forró-e csakugyan. *(Matild varrni kezdi Bruscon ingét)* **Senki emberfia nem tudja**³⁸, honnan származik a metélttésztalevest, valószínűleg Csehországból. Végére is

³⁵ ez jó, mert szemrehányás

³⁶ HK erre lesz jobb, a közösségi gyalázkodástól

³⁷ sötéten - kellemetlen

³⁸ korábban, amikor még nem kapta meg

mindegy, honnan származik a metélttésztalevés. (***Mohon kanalazza a levesét. Nagy darab sajtot tör hozzá.***) Kedves Matild, szertesztét izegte-mozogta a passzusát, de ez a metélttésztalevés igazán remekül sikerült. Igaz hagyott rá időt, nem keveset. A szövegét azonban nem mondhatja ilyen tehetségtelenül. Azzal tönkretenné a ma estét, amikor szándékom szerint, többé-kevésbé gálaelőadásra kerülne sor, ezen az elragadó helyen. A gyerekek követték „a tóhoz” feliratú táblát és egy szemétlerakó helyen kötöttek ki. Utzbach. Schopenhauer sohasem járt Utzbachban. Mégis meg tudta írni A világ, mint akarat és képzetet. Nekem vajon mi szükségem van erre a tapasztalatra? Ilyen jó metélttésztalevést már rég nem ettem. Mik a vacsorakilátások! Bőséges színészvacsorára gondolok, természetesen. Egy ilyen előadás rengeteg energiát emészt, amit pótolni kell. (***Megette a levest.***)

MATILD: Marhahús tormával és zsemlegombóccal. Gőzgaluska hússalátával.

BRUSCON: Marhahús tormával és zsemlegombóccal. Gőzgaluska hússalátával.

Jöhet ez is, az is. Remek. Maga egészen kitűnő szakácsné. Kár, hogy a megjelenése alkalmatlan arra, hogy széles körben mutogassuk. Húzza szét a függönyt, de ne rángassa! Nem árt, ha maga is gyakorolja. A férjében nem lehet megbízni. (***Megkívánja Matildot.***) Lassan! De ne túl lassan! És ne rángassa! Még egyszer! Húzza szét! Húzogassa! Lassan! Szét. Össze.

Többé-kevésbé három évig írtam ezt a darabot. Rettentő procedúra.

(***Mennydörgés.***) Azt hiszem vihar lesz. (***Visszaveszi az ingét. A vendéglős sört és vodkát hoz, Bruscon, a fotel mögé áll, maga elé tartja a poharat.***)

Fiatalkoromban feltettem magamnak a kérdést: művészet, vagy alkoholizmus?

És a művészetet választottam. Évekig egy kortyot sem ittam. Micsoda esztelenség. Ha nem téboly. Teljességgel értelmetlen lemondás. (***Iszik.***)

Tulajdonképpen minden igazán nagy művész alkoholista. Az iszákosság művészi eszköz. De a legtöbbet a színészek isznak.³⁹ A színészek

elképesztően sokat isznak. Minden bizonnyal a világ összes

alkoholfogyasztásának felét a színészek produkálják. Ez ellen semmit sem lehet tenni. Az embertől nem lehet semmit sem elvonni, a legkevésbé valami önpusztító hajlamot. Ha iszik valaki, hagyni kell, hadd igyon. (***A színpadra pattan.***)

„Íme itt van önnek az elpusztított emberiség!” (***A sarokba bújik.***)

Micsoda bűn rossz ripacskodás. Bóvli. Lesújtóan pocsék. A viszonyok itt katasztrófálisak. Ezt nem kellett volna. Semmi erő nincs már benne.

(***Caribaldihoz.***) Hozza fel az utazóládámat! Hiszen megmondtam, hogy hová tegye. Óriási zavart okozhat a legapróbb eltérés is. Gaspoltshofenben olyan könnyedén mondtam mindent, itt olyan nehezemre esik. Minden szó mintha gránitból volna. (***Idegesen le-föl járkal a színpadon.***) Jobbra egy cipőrongy,

³⁹ maradjon az emberiségig a kezében a pohár

balra egy zsebkendő. Cipőrongy, zsebkendő. Crescendo, decrescendo. Ki kutyulta ezt össze? Ki nyúlkál egyáltalán az én jelmezem zsebében? Utzbach az egész turném mélypontja. Életem mélypontja. Lesújtó mélypont. Terembért fizetni! Nem bolondultam meg. Kétszázharminc lakos. Ez még a költségeket sem fedezi. A tűzoltók mindenható kreatúrák. „Íme itt van önnek az elpusztított emberiség!” Ez a döntő mondat. Ezután minden fény kialszik. Ne zavarjanak! Éppen dramaturgiai problémákkal vagyok elfoglalva. **(A vendéglős és felesége kimennek. Egymás kezét fogva, szorongva állnak a konyhában.)** Hamarosan kezdünk. **(Felveszi a kabátját, kalapját.)** Semmit sem fogok itt keresni. Ellenkezőleg. Csak a pénzt költöm. Ahol a legnagyobbak a nehézségeink, ott keressük a legkevesebbet. Gaspoltshofenben nem volt terembér. Ez a világ maximálisan színész ellenes. Lenyúzzák a bőrt a színészekről. Kizsigerelik. Agyonhajszolják. Kiszívják a vérét. Éhbérért hajszolják a legbüdösebb, legmocskosabb falusi kocsmába is. De hát mi végtére is önmagunknak játszunk, a tökéletesedésünk végett. Nem ennek az aszalttökfejű népségnek. Nézőknek, akikről azt se tudjuk, hogy kicsodák. **Hegedűestet adni mennyivel egyszerűbb volna.**⁴⁰ Egy hegedű az ember hóna alatt, és kész. A zenészek megütötték a főnyereményt. A lényeg, hogy irritáljunk. Irritációt okozunk a nézőknek. Nem azért vagyunk itt, hogy szívességet tegyünk. A színház nem szívességszolgáltató intézmény. Valóságfanatizmus, hiperszenzibilitás. A szellem süvegét húzni a bárgyúságra. **(Mint valami beszédgyakorlatot - hadarva mondja.)** Csúcspont, zuhanás, merénylet, rágalmazás, zsarnokság, csapda, csend, harag, bosszú, düh, szégyen, eszme, vihar, téboly, félelem, félreértés, becsvágy, borzadály, féltékenység, bárgyúság, mánia, gyilkosság, diszharmónia, téboly, fanatizmus, gyűlölet, iszonyat, köd, homály, undor. **(Mennydörgés)** Jön a zivatar. Jobbra egy cipőrongy, balra egy zsebkendő. Cipőrongy, zsebkendő. Crescendo, decrescendo. Hinnem kell főművem erejében. Ez a komédia a legmostohább körülményeket is elbírja. A maximumot kell nyújtanunk, a legnagyobb szellemi erőfeszítéssel. Fellépünk újra meg újra. Életfogytiglani színházfogság, a kegyelem legcsekélyebb esélye nélkül. Csak a halálos ítéletünk bizonyos. **(Mennydörgés)** Perceken belül kezdünk. Művészethajszolás. Művészzsigerelés. Szerteszét utazgatni, mindennap máshol játszani, mindig más szempontok szerint, összevissza igazodni a legkülönbélebb körülményekhez, hajszolódni egyik színpadtól a másikig, mindig a tetőpontra lenni, üzönten az abszolút tetőpontra. Pokoli. Teremberről szó sem lehet. És a vacsoráért sem fizetek. Korhadt és rothadt itt minden. Tulajdonképpen plusz veszélyességi pótlékot és fájdalomdíjat kellene

⁴⁰ ezt már a színpadon kellene – előtte felvenni a zakót, érezni a szóló elvesztett lehetőségét

fizetniük, amiért vállalom a fellépést itt. Csak a végső kétségbeesés bírhatott rá, hogy idejőjjenek. Utzbachba. **(Felordít, a vendéglős és felesége rémülten beszélnek - Matild sárga ruhában)** Elszakadt! Mindig ugyanaz a borzalom! Mindig, minden az utolsó pillanatban. Minden alkalommal ez a kíméletlen katasztrófahangulat. Rémálok. Rémálok. Miért nem lehet egy jelmezt rendesen megvarrni, hogy ne szakadhasson el! Hogy úgy mozoghassam egy jelmezben, ahogy nekem jólesik! Mindig elszakad. Mindig ugyanaz a procedúra. **Felemelem a karom, és elszakad.** Ez egyszerűen megőrjít. Ez az örökös jelmezszakadás. Megőrjít. Senkinek, fogalma sincs róla, mit állok ki amiatt, hogy a környezetem ilyen tökéletesen megbízhatatlan. Tiszta dilettantizmus és káröröm. Mindig az utolsó pillanatban. Maguk hová tűntek? **Perceken belül kezdünk⁴¹**, és maguk meg nincsenek sehol! És **hol a bodnár?** Ez örület. Meg kell örülni. Mondja meg a tűzoltóparancsnoknak, hogy örömet várom, a sajtónak, hogy szívből üdvözlöm, a közönségnek, hogy szeretem. **(A vendéglős a konyhába megy.)** Szentséges ég! Maga meg hogy néz ki? Rémes! Kivonulunk a nagyvárosi színházakból, hogy máshol vessük el ennek a mérgező mételynek a magvait. Megmenekülünk az állami színházak züllöttségétől, ám máshol ugyanabba a züllöttségbe ütközünk. Ezt is túl kell élnem. Idővel az ember specialistává fejleszti magát a szörnyűségekkel szemben.

CARIBALDI: **(Visszajön.)** A tűzoltóparancsnok üzeni, hogy a vészvilágítást el lehet oltani.

BRUSCON: Persze, hogy el lehet oltani. Nevetséges is volna, ha nem. Hinnünk kell magunkban, hinnünk kell a művészetünkben, és akkor kibírjuk, akkor átvészeli. Cipőrongy, zsebkendő. Crescendo, decrescendo. Vigye ki innen ezt a fotelt! Semmi más nem érdekel bennünket, csak a művészetünk. Csak önmagunkkal foglalkozunk. Micsoda arcátlan önzés, önteltség. Mindenkin átgázolunk, hogy magunkat mutogathassuk. Szemérmertlenség. Hullákon átgázolás természetesen. Az én komédiámat mindenki megértheti, mégis csak nagyon kevesen értik. Az én komédiám magas művészet, nem nagyképű fontoskodás. Schopenhauerrel rokon világszemlélet, shakespeare-i borzalmak. **(Matildhoz)** Álljon be a helyére! **(A vendéglősnek)** Menjen a függönyzsinórhoz! **(A vendéglős furcsán köhög)** Ne szenvedjen! Képzeld. Hipochondria. **(Szürke sminket vesz elő, Matild arcára maszatolja.)** Kenjen több fehéret az arcára, és feketét a szemek köré! Maszatolja szürkére magát! **Többé-kevésbé a világ végének kell látszania az arcán.⁴²** Mintha Madame Curie, a meghurcolt fizikus - **aki meghasította az atommagot⁴³** - állna itt.

⁴¹ innen jusson eszébe a Hogy néz ki

⁴² mint a végén: ezt se jó helyre akasztottad, Feri

⁴³ ez is kellene

Szörnyen görbén és mereven áll. Elegancia. Az elegancia kiemeli a szellemet. Nyomatékosítja. Mindez persze, értelemszerűen, hiányzik magából, hiszen az apja pallér volt. Ez kitörölhetetlen. Ki fog idejönni? Nem is készült plakát, csak szórólapok. Rossz minőségű papírra, hibásan nyomtatott szöveg, és ki se rakták sehová. Bárcsak életet lehelhetnék magába. Madame Curie is csúnya volt és merev. Végső soron éppoly kevéssé ihletett, mint maga. Roppant unalmas figura volt ez az igazság. Bizonyos értelemben híján minden bájnak. Utálatos, vakbuzgó katolicizmus. Egy undok lengyel, aki meghasította az atommagot. Ha megvoltak a tréfáink, meghajlunk. Nem túl alázatosan, de nem is túl fölényesen. Csak így. Egyszerű, talányos komolysággal. **(Kiles a függönynyíláson)** Az utzbachi hentesek és mészárosok dicséretes viszonyban vannak a drámai művészettel. Egyet se látok itt. Álljon a takarásba! Nem gondolja, hogy végig a színpadon állhat. Az én komédiámban. „Íme itt van önnek az elpusztított emberiség!” Ez a végszó. Erre kell megjelenie. Még jó, hogy nem szól semmiféle zene. Értelmetlen is volna. Mozartot játszani, itt, ebben az Utzbachban. **(Ismét kiles)** Lelkes, kultúrára vágyó nép, olthatatlan művelődésszomj. Teremtett lelket sem látok. Milyenek a viszonyok az itteni temetőben. Száraz, vagy nedves itt a temető?

CARIBALDI: Csuromvíz az itteni temető.

BRUSCON: Voltaképp miért is pihenne az ember száraz temetőben. Végtere is, többé-kevésbé, az ázott temető ideális. Bomlásbarát. Hogy hívják ezt a vendéglőt, mit mondott?

CARIBALDI: Fekete Menyét.

BRUSCON: Fekete Menyét, na persze. Micsoda hülye név. Nagyzási hóbotban szenvedek. Valószínű. Csak önmagamot vádolhatom. Shakespeare, Schopenhauer és én. Bruscon, a tréfacsináló. „Íme itt van önnek az elpusztított emberiség!” Elejétől végig, minden ízében filozófia. **(Iszonyatos égzengés. A mennyezet beszakad. A függöny leszakad. A vendéglős és felesége a földre zuhannak. Zuhog rájuk a zivatar. Hosszú, tökéletes sötétség után derengő fényben Bruscon áll a színpad közepén utazóládával, kalapban, bokáig érő kabátban.)** Üres a terem. Teljesen üres. Mintha csak sejtettem volna.